

Fer justícia a partir de les xarxes socials*

Obiageli Ezekwesili, exministra d'Educació de Nigèria, va impulsar la campanya internacional #BringBackOurGirls per a reivindicar l'alliberament de 276 xiquetes segrestades pel grup terrorista Boko Haram al nord-est del país. L'acció va tenir una enorme repercussió internacional i personalitats com Michelle Obama o Angelina Jolie van sumar-se a la campanya. Hui en dia bona part de les xiquetes són lliures, però la vulneració dels drets de les dones continua.

Begonya Enguix Grau

UNIVERSITAT OBERTA DE CATALUNYA/MEDUSA
GÈNERES EN TRANSICIÓ (UOC)

* **Agraïments.** Aquesta entrevista es va fer en el context del projecte «Las Redes Sociales como instrumento de lucha contra las violencias de género» (2017 RICIP0000), finançat per l'Institut Català Internacional per la Pau (ICIP), i el seminari «Paz y Derechos Humanos: #enREDadas en la lucha contra las violencias de género» (EXP2018/001338), finançat per l'Institut de la Dona. Agraïm a la Dra. Oby Ezekwesili el seu temps i generositat per viatjar fins a Barcelona per fer una conferència que va moure les nostres consciències i per afegir aquesta entrevista al nostre arsenal d'arguments per a la investigació. També volem expressar el nostre agraïment a la Sra. Debbie Olumoulu per participar en la gestió d'aquesta aventura intel·lectual i política.

L'entrevista és literal i no ha sigut editada.

Aquesta entrevista a Obiageli Ezekwesili es va dur a terme el 20 de setembre de 2019, després que intervingués en les jornades «Paz y derechos humanos: enrREDadas en la lucha contra las violencias de género» (Barcelona, 19 i 20 de setembre, Palau Robert).

L'objectiu de l'entrevista era il·lustrar el potencial de canvi, tant de l'activisme digital individual i grupal com de les campanyes activistes ideades especialment per a les xarxes socials com ara #BringBackOurGirls.

La primera pregunta que volia plantejar-li per a assegurar-me que tenim el context correcte és: quina és la seua relació amb la campanya #BringBackOurGirls?

Sóc una de les cofundadores de la campanya. Això va significar moure la campanya més enllà de les xarxes socials. La campanya en les xarxes socials va començar abans del que després va esdevenir el moviment i es va construir entorn de la meua activitat en Twitter —el meu nom d'usuari en Twitter— per a cridar l'atenció del món sobre el fet que les xiquetes havien desaparegut. Era necessari que el nostre govern fera immediatament una operació de recerca i rescat. Més tard, les dones que compartíem les mateixes preocupacions en les xarxes sobre qüestions d'empoderament femení comencem a parlar sobre la necessitat de desenvolupar un moviment físic sobre el terreny per a protestar per la inacció del nostre govern enfront del segrest de les joves de Chibok. I així formem el nostre partit, el 30 d'abril, mentre continuem amb la campanya #BringBackOurGirls, que ja era popular en les xarxes socials.

I abans de la seua participació en #BringBackOurGirls ja havia participat en altres campanyes utilitzant les xarxes socials o va ser aquesta la primera vegada que va decidir utilitzar-les?

El meu compte de Twitter és ben conegut, sóc una ciutadana activa a l'hora d'exigir responsabilitat al meu govern. Abans d'aquesta campanya ja utilitzava el meu Twitter per a informar la ciutadania, per a convèncer-la del poder de la seua veu, per a pressionar el govern a fer el correcte i retre comptes pel poder que se'ls ha atorgat en el procés electoral.

En termes de campanya específica, n'havíem fet una que es basava en la idea que les xiquetes no havien de casar-se, sinó anar a escola. Així que hem fet coses d'eixe tipus. Hi haurà hagut un parell d'altres accions relacionades, ja saps, de les quals formem part en Twitter. Però cap de semblant a la campanya per les xiquetes de Chibok, perquè la magnitud d'aquesta tragèdia és enorme.

Així que realment confia en les xarxes socials? Pensa que la digitalització pot fer molt per l'activisme, no?

Pensa-hi així: què és l'activisme sinó l'ús de la veu per a cridar l'atenció de les persones que poden actuar sobre un tema en què tenen un camp per a actuar? Llavors, el que fan les xarxes socials és amplificar la veu, perquè significa que no hi ha barreres d'entrada. Quan has de reunir persones de diferents parts del món en un sol lloc, hi ha barreres d'entrada, però quan has d'utilitzar un mitjà digital, quan has d'usar l'espai i l'oportunitat creats per internet, realment no hi ha barreres. L'única barrera que hi ha és la barrera de l'accés a l'eina tecnològica. I una vegada la tens i pots fer que la gent aborde el mateix problema, amplifiques la veu, i l'acció col·lectiva recull el que pot quedar fora de les xarxes socials.

I supose que els mitjans de comunicació tradicionals que presten atenció al que s'està dient contribueixen a aquesta amplificació de la veu. Perquè els periòdics o les celebritats potser no haurien estat tan preocupats si la veu no haguera tingut una repercussió tan gran a través de les xarxes socials i altres mitjans.

Sí. Saps? Has de pensar en les xarxes socials com si estigueren davant la teua cara. Eixe poder de les xarxes socials a la teua cara existeix. És prou intrusiu, perquè et troba estigues on estigues. Llavors, si eres el president dels Estats Units, el president de Nigèria o una celebritat, si l'atenció de les xarxes socials està en tu, succeeix instantàniament. No hi ha filtre. La forma instantània d'arribada a l'audiència és un accelerador de l'efectivitat. I així, ja saps, el segrest de les xiques de Chibok va ser molt trist perquè els nostres mitjans nacionals van col·laborar amb el govern en no dir ni una paraula al respecte. Nosaltres vam forçar la conversa, vam fer que s'inclouera en l'agenda, tant del nostre govern com dels nostres mitjans locals, perquè la nostra veu va ressonar a tot el món.

El missatge que teníem era molt simple i no obstant això, molt —com dir-ho?— ressonant. No importava si estaves a Espanya, Europa occidental, Amèrica o Àsia. Si senties #BringBackOurGirls, et paraves un minut per a dir: «quines xiques hem de recuperar?», i després et conten que unes joves que anaven cap a l'escola van ser segrestades per terroristes. La primera cosa que et passa pel cap és: «Mare meua, i si aquestes xiquetes foren les meues filles? Què fan amb la meua filla? Les filles dels meus amics?». Tot comença a moure's immediatament. La teua humanitat s'activa i dius: «Què faig? Què puc fer per a garantir que aquesta demanda arribe a les persones corresponents?». Eixa és una part important, desitjar que una cosa tinga efecte. Desitjar.

Les xarxes socials van ser per a nosaltres una forma de crear benestar, de fer que les persones saberen que havia succeït una tragèdia, i, després, d'anar més enllà de la consciència per a aconseguir que les persones exerciren pressió suficient. És una forma col·lectiva i global d'acció de masses per a aconseguir que les persones adequades, les que tenen el poder d'actuar, prenguen les mesures necessàries per a assolir l'objectiu.

I hui l'impacte de #BringBackOurGirls segueix actiu? Continua sent el mateix o creu que l'impacte d'aquest tipus de campanyes és molt instantani, molt fort, però que es debilita amb el temps?

No és sorprenent que ja no siga tan fort. Aquesta campanya es va mantindre molt activa durant més temps que la majoria de campanyes. De fet, encara la sostenim i tenim el nostre programa en internet. Encara tenim el nostre diari, encara seiem a un parc a Abuja, encara tenim el grup central que continua mantenint espelmes enceses per la tornada de les xiquetes de Chibok. Aquesta campanya ha durat molt i hem dit que no ens detindrem fins que tornen totes les xiquetes. Ara, en termes de l'escala de participació global en l'assumpte, diria que en realitat ho vam fer molt bé. És probable que tinguem el rècord d'haver mantingut l'atenció mundial durant més temps, perquè, com saps, hi ha tantes coses que succeeixen arreu del món! Moltes coses competeixen per l'atenció de tothom i la gent passa ràpidament d'una cosa a una altra, però #BringBackOurGirls va retindre l'atenció del món el temps suficient, fins que algunes de les joves van començar a tornar.

La segona part de la teua pregunta és més delicada. Alguna gent assumeix que simplement amb una reivindicació en les xarxes socials ja n'hi ha prou. Jo els dic: «No n'hi ha prou, has de complementar el que fas en les xarxes socials amb moltes altres coses que fas a nivell d'acció en el camp, has d'estar molt compromesa, perquè les xarxes socials són un amplificador». Les xarxes socials atrauen molta més atenció al tema, et donen molta més veu sobre el tema, però no substitueixen l'acció sobre el terreny. Les xarxes socials generen la sensació que hi ha moltes persones preocupades per un assumpte. Així, les xarxes socials intensifiquen. Intensifiquen la part crítica, i la urgència d'un problema a causa del nivell d'atenció que atrauen. Però les accions en el camp s'han de dur a terme i, quan això passa, estan determinades per les xarxes, sí, però també per moltes altres coses que van més enllà de les xarxes socials.

Estic completament d'acord amb vosté, perquè hi ha gent que pensa que simplement creant un *hashtag* estan fent la revolució, i amb això no n'hi ha prou. I, al mateix temps, crec que planteja un punt de vista molt interessant en relació amb algunes de les crítiques que s'han publicat relatives a la campanya. Algunes crítiques postcoloniales diuen que en aquesta campanya la veu de moltes dones del nord (geogràfic, social i econòmic) s'ha apropiat de les veus de les dones africanes. És en aquest punt que la campanya esdevé molt famosa i Angelina Jolie ix a parlar... I moltes diuen que Angelina Jolie s'està apropiant de la veu de la...

No tenim eixa sensibilitat ni creiem que hi haja veus que sobren en el que clarament és una campanya global. Som tots els ciutadans i ciutadanes del món qui ens devem els uns als altres el deure d'actuar contra les injustícies i el terror, ja siga a Espanya, a Àfrica, a Amèrica o al l'Orient Mitjà, hi estem tots implicats. La humanitat és una. I la nostra premissa és que compartim una humanitat amb les

xiquetes que van ser segrestades. Per tant, va ser bàsicament una campanya que es va convocar amb l'esperit d'humanitat compartida i del respecte absolut cap a la dignitat humana. No es va definir la vida humana en termes de qui és blanc, qui és negre, qui és africà, qui és europeu, qui és occidental, qui és oriental... No, la vida humana estava en perill i el món sencer es va alçar a l'uníson per a dir «feu-hi alguna cosa». Desitge que el món sempre trobe eixe esperit de col·laboració en afers que ens toquen a tots. Per a nosaltres no hi havia res d'apropiació. Les xiquetes de Chibok i la ciutadania del món es van unir per a exigir el rescat.

Tot i així, el problema, sens dubte, era més pròxim a les dones de Nigèria. Però mai vam percebre que ningú s'estiguera apropiant de la nostra veu. Ens alegra que ens felicitaran i que les nostres veus s'amplificaren pel clamor que va sorgir a tot el món. De manera que això no va passar. Veig molta gent intel·lectualitzant aquesta qüestió, algunes persones volen convertir les joves en una investigació acadèmica. Són éssers humans. I el que va ocórrer va ser que vaig dir: «D'acord, he d'actuar». Mostrar-se en públic amb el missatge de la campanya va ser molt beneficiós gràcies a totes les persones que ho van fer. De fet, en aquesta història tots som secundaris. No es poden crear nivells de discussió sobre qui està més a prop o més lluny del problema. Vam crear més consciència. Els pares i mares de les xiquetes de Chibok són els principals amos del dolor i la tragèdia, la resta som secundaris, i tota la resta de persones que es van unir a tot el món són tan secundàries com nosaltres. No són les meues filles, però m'importen. Siguen o no les nostres filles, ens importen. Tu i jo ens convertim en una veu darrere la veu dels pares, que eren massa vulnerables, tan dèbils que les seues veus no podien tindre l'ímpetu necessari per a l'acció que necessitàvem veure.

Sí. Però, desafortunadament, alguns acadèmics i acadèmiques sempre empren aquestes qüestions per a generar debat.

El que ens preocupa són els resultats. Vull dir, quan li vaig dir al Secretari Kerry: «Els Estats Units podrien haver fet més», o quan li vaig dir a Cameron, del Regne Unit: «Podries haver fet més», ¿estava parlant amb ells perquè són presidents de Nigèria? No, estava parlant amb ells perquè són líders polítics del món i, per tant, les joves de Chibok... La globalització actual implica que totes estem estretament relacionades i connectades. I per això hi ha una responsabilitat que ens afecta com a humanitat. Tota aquesta conversa acadèmica mentre les xiquetes encara estan desaparegudes no m'interessa en absolut. Si no estiguérem parlant de la vida humana, probablement m'interessaria eixa conversa. Però açò, ja saps, açò ho desmereix, la tragèdia monumental que va caure sobre eixes xiques.

És un punt molt important perquè a les universitats de vegades discutim sobre qüestions i oblidem els éssers humans que hi ha darrere. Per tant, és molt bo centrar-se en els éssers humans que són...

Sí, podríem aplaudir l'acadèmic pel passadís... On són les xiquetes de Chibok? Eixa és la qüestió...

Eixe és el tema, sí. Hi ha un altre punt controvertit amb aquest tipus de campanya, com vosté sap, perquè tots sabem que els grups terroristes sempre busquen visibilitat i publicitat. Així que també hi ha hagut grans discussions sobre què dir dels terroristes, què dir de les seues accions i quanta

importància donar-los, perquè podríem contribuir a amplificar-ne la visibilitat social. Com gestiona vosté aquest conflicte?

Hi ha una tensió entre la necessitat d'amplificar la veu per al rescat de persones i la necessitat de no prestar atenció a aquells que s'estan comportant... ja saps, qui s'està comportant de forma delictiva. Són terroristes i es presenta una situació incerta.

Però quan ens enfrontem a aquest tipus de situacions en què hem de fer un intercanvi, cal pensar quina és l'opció menys roïna. Realment, l'opció menys dolorosa era garantir l'atenció a les accions necessàries per a rescatar les xiquetes, les accions necessàries per a atacar els terroristes... Rescatar les xiquetes va ser part del procés de reducció de la força dels terroristes. Si no actue, si no cride l'atenció sobre la necessitat d'actuar, de rescatar-les, ells utilitzaran l'èxit per a dir al món que, ja saps, nosaltres... Aleshores, es tracta... és el dilema del presoner. Però quan t'enfrontes a això, has de començar dient: «D'acord, analitzem-ho un poc més». I, per a nosaltres, la reflexió va ser que si aconseguïem que un govern actuara per a rescatar les xiquetes, durant el procés tindríem l'oportunitat d'abordar el problema real, que és el problema de l'existència del terrorisme.

Després de tot el que hem estat parlant fins ara, hi ha algun aspecte negatiu en #BringBackOurGirls o en les campanyes digitals? Alguna cosa que canviaria? Alguna cosa que no va preveure quan va planificar aquesta campanya?

Jo diria que el ciberterrorisme, ja saps, perquè nosaltres... hi havia gent que estava enfadada amb la campanya i el ciberassetjament... vull dir...

Per què estaven enfadats?

Estaven enfadats perquè, al seu parer, estàvem molestant tothom. Ja saps, gent aliada del govern que ens va perseguir. Llavors ens van atacar. Vaja, aliats del govern i el mateix govern van seguir atacant-me en internet. T'ataquen i et calumniem. És fàcil amb la mateixa tecnologia amb què ràpidament vam poder cridar l'atenció sobre les xiques de Chibok. També va atraure una certa atenció negativa cap a nosaltres, perquè persones que no havien tingut cap problema amb nosaltres van decidir que érem el seu problema. I llavors van contractar tot tipus de trols, em van assetjar i van atacar la meua pàgina de Twitter, perquè no tothom està interessat a rescatar les xiques de Chibok, no? Una cosa va portar a l'altra.

Un altre problema amb aquest tipus de campanya és que la gent no segueix tot el que ocorre ni els esdeveniments posteriors amb el mateix interès, així que hi ha moments en què la gent em veu amb la xapa de #BringBackOurGirls i diu: «Oh, gràcies a Déu, han tornat totes les xiquetes». I he de dir-los: «No, no. No és el que penses». Veuen notícies en què s'anuncia que les xiquetes han tornat i suposen que han tornat totes. La capacitat d'atenció d'algunes persones és limitada: van saber que havien segrestat les xiquetes i després que havien rescatat algunes xiquetes. I per a ells, això és tot. Eixe també pot ser un aspecte negatiu, perquè la gent creu que ja s'ha acabat tot.

I després, el principal problema és que algunes persones imaginaven que una resposta al segrest d'escala global conduiria immediatament a l'èxit. Quan l'èxit va tardar, es van cansar, es van fatigar, i simplement van passar a una altra cosa, saps?

Els tuits de la campanya mostren una trajectòria amb molts alts i baixos: la resposta de la gent s'activa en moments precisos, però després decreix.

Sí, la gent es cansa. Pensa que ja han fet el que podien. Les campanyes necessiten un grup de persones que no paren mai fins que s'aconsegueixca el resultat desitjat.

I creu que en aquest cas hi ha un grup de persones que treballa per a tots?

Sí! El tenim.

No estic parlant de vosté. Estic parlant d'altres persones que es mobilitzen, de la mobilització contínua...

No, no, ja saps, es para... Quan fem esdeveniments especials sobre les joves de Chibok, com ara denunciar que han passat 2000 dies des que van ser segrestades... En fer això, per exemple, persones que havien estat callades reapareixen en aquest tipus d'esdeveniments. En la conversa diària, en la defensa diària, és el nostre grup central de persones a Abuja, Lagos, Washington i Nova York el que se n'ocupa, el que encara està compromès i que té aquest grau de compromís. Sí.

Han considerat involucrar novament les celebritats per a reactivar la situació i que el món siga conscient que açò s'ha acabat?

La situació actual és responsabilitat exclusiva del nostre govern. Les celebritats serveixen per a crear consciència que algunes de les xiquetes encara estan allí. Tenim un govern, és la responsabilitat del nostre govern. Ja han tornat 107 joves, però encara en falten 112. El govern ja sap com poden recuperar-les. Cal pressionar-los més per a poder recuperar més joves. És com si haguérem topat amb un mur de pedra, però no pararem. No ho deixarem passar.

Finalment, creu que a més de treballar per la justícia i recuperar les xiquetes, aquesta campanya ens permet pensar en un lloc diferent al món per a homes i dones?

Sí. Estem en un moment en què diverses investigacions han evidenciat que construir societats inclusives és clau per a resoldre els problemes del món, ja siga el canvi climàtic, la governança, el capital humà o l'economia. Per a ser efectiu, necessites demanda. Necessites que les dones treballen activament juntes. Els països més inclusius, els escandinaus i altres països que s'esforcen per reduir la bretxa entre homes i dones, van bé. També sabem que les societats igualitàries obtenen indicadors més elevats. Per tant, si vols ser un país fort has de ser un país que es preocupe per crear cohesió,

apostar per la inclusió i gestionar bé la diversitat. Això suggereix que la igualtat de gènere és una conversa que hem de continuar mantenint fins que tot el món estiga d'acord amb aquest objectiu. I, llavors, no hi haurà cap tipus de barrera basada en: «Oh, la meua religió, la meua cultura, la meua condició social, la meua economia...». No, no, no. El món necessita que tots operem de la millor manera possible, i quan ho fem, nosaltres —el món— estarem millor. En eixe punt, ens adonem que, com va dir la meua col·lega Chimamanda, som feministes.

Moltes gràcies pel seu temps i atenció.

